

فصلنامه جهان نوین

No 2, 2019, P 1-14

سال دوم، شماره پنجم، بهار ۱۳۹۸، صص ۱-۱۴

(ISSN) : 2645 - 3479

شماره شاپا: (۲۶۴۵ - ۳۴۷۹)

تعیین ارتباط بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی

مهتاب عشقی عراقی^۱ صفورا خسروی^۲ مهدی خداداد^۳

چکیده

فرهنگ و مدیریت جهادی دارای یک اصل استراتژیک و بنیادی است که آن تاکید تام بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی-اسلامی انسانی است. در واقع مدیریت جهادی بدون معنویت وجود نخواهد داشت. امروزه با پیشرفت‌های علم مدیریت، تأثیر معنویت بر شاخص‌های کارآمدی، کارایی، دین‌مداری، خدمت‌دهی مناسب، ولایت‌مداری، تکریم و ... به اثبات رسیده است. در مدیریت جهادی نیز نظام ارزشی اسلام مبنای قوانین علمی مدیریت قرار می‌گیرد، نه به جای آن. از این رو، مدیریت جهادی بر دو پایه‌ی زیر استوار است: دانش مدیریت که برگرفته از علم و مکاتب مدیریت است، نظام ارزشی اسلامی که مبنای قوانین مدیریت و اساس شیوه‌های علمی مدیریت مدیران قرار می‌گیرد. با توجه به جایگاه انکارپذیر مدیریت در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، نیاز به ارائه مدل‌هایی که نمایانگر مظاهر مدیریت اسلامی باشند، اهمیت فراوانی یافته است. در این بین مدیریت جهادی یکی از مهمترین گونه‌های مدیریت اسلامی است. نوع تحقیق با توجه به هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی همبستگی است که با استفاده از مطالعات میدانی به بررسی وضعیت موجود پرداخته است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. پایایی پرسشنامه ۰/۸۹ از طریق آلفای کرونباخ بدست آمد، داده‌ها بوسیله نرم افزار SPSS و با استفاده از آزمون‌های کلموگروف اسمیرنوف، پیرسون، تی و تحلیل واریانس تجزیه و تحلیل شدند و نتایج نشان داد که؛ بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی رابطه معنادار وجود دارد. فاکتورهای ولایت‌مداری، دین‌محوری، قانون‌مداری، خودسازی، مردم‌مداری، اخلاص و جهاد مقدس بر مدیریت جهادی اثرگذار هستند.

کلمات کلیدی: مدیریت اسلامی، مدیریت جهادی، فرهنگ جهادی، معنویت، ارزش اخلاقی اسلامی.

۱. مربی، گروه علمی مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، (نویسنده مسئول) M.Esgghiaraghi@gmail.com

۲. مربی جامعه‌شناسی، گروه علوم انسانی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، khosravi77@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، khodadadmehdi91@yahoo.com

مدیریت جهادی علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... جهت نیل به اهداف استراتژیک و کلان یک سیستم و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود دارد. مقام معظم رهبری، مدیریت جهادی در عرصه‌های اقتصادی و فرهنگی را مورد توجه خاص قرار داده‌اند و این بدان معناست که در این دو عرصه مشکلات و موانع حادی وجود دارد که می‌بایست با یک مدیریت مبارز و جهادی این موانع و مشکلات را از سر راه پیشرفت نظام مقدس جمهوری اسلامی برداشت. مدیریت اسلامی در جوامع بشری بویژه جامعه مسلمین امری ضروری است. دانشمندان و فقهای اسلامی می‌توانند با الگوگیری از مفهوم فقه، ولایت و امامت در جهت نظام‌مند کردن ساختارهای مدیریت بر طبق موازین اسلامی گامی اساسی بردارند. فرهنگ جهاد را باید حفظ نمود و به جهت‌گیری‌های اعتقادی و اجرایی آن را جامه عمل پوشاند. به این منظور نیز می‌توان با غور در گلشن اندیشه‌های پر فیض امام راحل بایسته‌های زیادی را استخراج و بعنوان ملزومات فرهنگ جهادی ارائه نمود که بی‌تردید جهادگران یا حاملان این فرهنگ تنها با تمسک به این بایسته‌ها می‌توانند هم بر توفیقات اعتقادی خود یعنی استواری پایه‌های اسلام ناب محمدی بیفزایند و هم توفیقات اجرایی خود را که نیل به استقلال و خودکفایی است افزایش دهند. در مدیریت جهادی نیز نظام ارزشی اسلام مبنای قوانین علمی مدیریت قرار می‌گیرد، نه به جای آن. از این رو، مدیریت جهادی بر دو پایه‌ی زیر استوار است: دانش مدیریت که برگرفته از علم و مکاتب مدیریت است، نظام ارزشی اسلامی که مبنای قوانین مدیریت و اساس شیوه‌های علمی مدیریت مدیران قرار می‌گیرد (عشقی عراقی و خسروی، ۱۳۹۶؛ به نقل از ابراهیمی فر، ۱۳۸۶). برخی از این بایسته‌های مدیریت جهادی از منظر امام عبارتند از: توجه داشتن به خدا و اخلاص در کارها، خودسازی و جهاد با نفس یا جهاد اکبر در کنار تلاش و سازندگی، پرهیز از انحراف تخریب شلوغ‌کاری و امور خلاف مصلحت اسلام و انقلاب، داشتن روحیه اخوت اسلامی و همه با هم برای پیشبرد امور، رعایت قانون و انجام وظیفه و اجتناب از تداخل در سایر امور، تلاش بی‌وقفه و مستمر در کارها، سنگ‌ساز بی‌سنگر بودن در عرصه جنگ و دفاع، اشتیاق خدمت به اسلام و مسلمین بخصوص محرومان جامعه، داشتن روحیه شجاعت و دلیری در انجام کارها، تلاش و پیکار بر علیه فقر و تنگدستی و رذالت و ذلت، الگو و نمونه شدن جهادگران برای سایر جوانان مسلمان و متعهد، عبادت شمردن خدمت به مستمندان و محرومان جامعه. جهادگران علاوه بر تعهد در برابر کار محول شده به آنان، خویش را در برابر پروردگارشان مسئول می‌دانند و تلاش می‌کنند از عهده انجام صحیح آن بر آیند. اسلام‌گرایی و دین‌محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی محور تلاش و کوشش جهادگران بوده و خواهد بود. بر این اساس فرهنگ و مدیریت جهادی دارای یک اصل محوری و بنیادی است که آن تأکید تام بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی - اسلامی - انسانی است. در واقع، مدیریت جهادی بدون معنویت وجود نخواهد داشت. امروزه با

پیشرفت‌های علم مدیریت، تاثیر معنویت بر شاخص‌های کارآمدی، کارایی، سلامت سازمانی، خدمت‌دهی مناسب، بهره‌وری، تکریم و ... به اثبات رسیده است. صدرالسادات (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «مدیریت جهادی و سیر تحول اندیشه‌های مدیریت» از مدیریت مدرن تا پست مدرن دو ایده اساسی را درباره مدیریت جهادی مطرح می‌کند:

۱. مدیریت جهادی = روحیه جهادی + علم مدیریت.

۲. مدیریت جهادی = روحیه و انگیزه الهی در کار و تلاش + تفکر مدیریت پسامدرن.

ساری و زارع معتقدند: مدیریت جهادی، مدیریت مبتنی بر فرهنگ جهادی است. فرهنگ جهادی ضرورتی است انکارناپذیر، بطوری که بارها توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز مورد تاکید قرار گرفته است. آنچه انقلاب اسلامی به مردم ما داد فرهنگ جهادی بود. فرهنگ جهادی در همه صحنه‌ها و عرضه‌ها به کار می‌آید روحیه فرهنگ جهادی با کار علمی منافاتی ندارد بلکه اتفاقاً کار علمی را همین روحیه جهادی بهتر می‌کند (ساری و زارع، ۱۳۹۱).

مدیریت جهادی را همان دین محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی محور تلاش و کوشش جهادگران معنا کرده‌اند، هرچند مدیریت جهادی هرچه که باشد، حتماً دینی و اسلامی هم هست و باهم ارتباط مستقیم دارند (پورعزت و قلی‌پور، ۱۳۸۸).

مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم جهت با اراده‌ی الهی و براساس نقشه‌ی الهی، به تمشیت امور می‌پردازد. از این رو یک مدیر جهادی مردم را بنده و مخلوق خداوند می‌داند و خدمت به آنها را عبادت می‌شمرد. در ضمن مدیری که دارای تفکر جهادی است تمام هم و غم خویش را رضایت الهی دانسته و به دنبال مطرح نمودن خویش و کسب مقام و شهرت نیست. عشقی عراقی و خسروی در پژوهش خود در دانشگاه پیام نور مرکز اراک به این نتیجه رسیدند که رابطه خطی بین ابعاد مدیریت جهادی و اقتصاد مقاومتی در سطح معناداری ۹۵ درصد است. بر اساس نتایج به دست آمده میانگین نمره کسب شده برای تمامی معیارها بیشتر از حد متوسط است، مدیریت جهادی با متغیرهای مدیریت ولایتی، خودسازی، دین محوری، مردم مداری، کمک به محرومان و اخلاص رابطه معنادار مثبت داشت (عشقی عراقی و خسروی، ۱۳۹۶).

مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

مدیریت جهادی به لحاظ معیارهای علمی مدیریت و نیز ویژگی‌های دینی و ارزشی ممتاز، از توانایی‌های خاصی برخوردار است که عبارتند از: تصمیم‌گیری مشارکتی توسط افرادی که به موضوع تصمیم ارتباط دارند، سبک خاص رهبری به طور عمده جنبه هدایتی و تفویضی دارد و نه دستوری و تحکم، انعطاف‌پذیری سازمانی به نحوی که همواره ساختار و نیروی انسانی، متناسب با وظایف و مأموریت‌های جدید متحول شوند، برخوردار از نیروی انسانی متعهد، متخصص و با انگیزه که همواره در یک فرآیند رشد و ارتقای علمی و تجربی قرار گرفته‌اند، فضای باز سازمانی برای ابراز نظرات و دیدگاه‌ها و برخورد آرا، زمینه بروز خلاقیت‌ها و ابتکارات را در جهاد فراهم ساخته

است. همایونی (۱۳۷۸) مدیریت جهادی را همان دین محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی محور تلاش و کوشش جهادگران معنا کرده‌اند، هرچند مدیریت جهادی هرچه که باشد، حتماً دینی و اسلامی هم هست و با هم ارتباط مستقیم دارند. جوانپور هروی (۱۳۸۷) در واقع مدیریت اسلامی، هم به لحاظ بنیان‌های معرفت‌شناختی و هم به جهت روش و غایت، مبتنی بر موازین شرع مقدس و اخلاق اسلامی می‌باشد و با مدیریت جهادی ارتباط معنادار دارد. لطیفی (۱۳۸۷) مدیریت جهادی، بر لزوم سخت‌کوشی بدون منت و بدون زیاده‌طلبی، همراه با دل‌سوزی و میل به توسعه و پیشرفت این مرز و بوم تأکید دارد و همبستگی با ابعاد ساختاری و رفتاری مدیریت جهادی دارد. نجاری (۱۳۸۵) مدیریت اسلامی مدیریتی که بر اساس نظریه‌پردازی و تولید علم توسط دانشمند مسلمان که با تکیه بر مبانی اسلامی و مفروضات بنیادین آن با روش‌های مختلف اعم از تعبدی و عقلی به منظور بهبود رفتارها، روشها، فنون ابزار، ساختارها و الگوها برای رفع مشکلات و تأمین نیازهای مادی و معنوی و رشد و اعتلای جامعه اسلامی، شکل می‌گیرد و با مدیریت جهادی ارتباط مثبت دارد (ابراهیمی و افشاریان، ۱۳۸۸).

شاخصه‌هایی از قبیل دین‌مداری، انعطاف‌پذیری، پویایی، خودباوری، مردم‌گرایی، ارزش‌های دینی در محیط کار، نوآوری، برتری داشتن صفت دینی بر سایر وجوه، آرمان‌گرایی در عین تمایل به واقعیت‌گرایی و عینیت‌گرایی، درک دقیق از زمان و مکان، ترکیب عناصر مادی و معنوی فرهنگ، نگاه خاص و حساسیت نسبت به مفاهیم برجسته و مهم دینی همچون شهادت و شهادت و تحول‌پذیری ارتباط معنادار با و مدیریت جهادی دارد.

بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، فرهنگ و مدیریت جهادی و شاخصه‌های آن از مفهوم جهاد و نظام ارزشی اسلامی و انقلابی نشئت گرفته و پایه‌ریزی شده است. پیام تاریخی امام خمینی (ره) در ۲۶ خرداد ۱۳۵۸، آغاز حرکت شورانگیز جهاد سازندگی و فعالیت مدیریت جهادی در کشور است. فعالیت‌های پُرشتاب مردم در جهاد و با مدیریت جهادی، ضمن ارائه خدمات بسیار ارزنده، اثرات زیادی برجای گذاشت و به سرعت مشکلاتی را برطرف کرد و نفوذ گسترده و عمیقی به دست آورد. تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریت، پیش‌فرض‌ها و مبانی فکری آن مقتبس از مدیریت اسلامی است. برای مثال، کسب سود در مدیریت اسلامی و سایر نظام‌های مدیریت دارای اهمیت می‌باشد. ولی در سایر نظام‌ها حصول حداکثر سود به عنوان هدف اصلی مطرح است، در مدیریت جهادی سود به عنوان وسیله محسوب می‌شود. البته کسب سود حتی در مقیاس وسیع و کلان مذموم نیست و اگر از طریق قانونی، شرعی و با تلاش به دست آید جزء عبادات و فضیلت‌ها محسوب می‌شود. بنابراین مدیریت جهادی را نباید در مقابل سایر نظام‌های مدیریت قرار داد، بلکه مدیریت اسلامی بر شانه‌های مبانی فکری اندیشه اسلامی از سایر نظریه‌های مدیریت استقبال می‌کند و بهره‌برداری می‌نماید. دو جهت‌گیری اساسی برای فرهنگ جهادی وجود دارد که جهادگران می‌بایست همه فعالیت‌ها و برنامه‌های خود را معطوف به آن دو نمایند.

جهت گیری اعتقادی

در عرصه اعتقادی فرهنگ جهاد در مسیر استوار کردن و ترویج و تحکیم اسلام ناب محمدی (ص) پیش می‌رود. تا آنجا که حضرت امام خطاب به فرزندان جهادی خود می‌فرمایند به تنها چیزی که باید فکر کنید استواری پایه‌های اسلام ناب محمدی (ص) است. به همین علت امام بزرگوار کراراً حاملان فرهنگ جهاد را توصیه به خودسازی اخلاص در کارها جهاد با نفس و پرهیز از انحراف نموده‌اند بنابراین جهت گیری اعتقادی مهم‌ترین نوع جهت‌گیری در فرهنگ جهادی است و معیار اصلی سنجش ارزشی بودن و قداست فعالیت‌ها و هر نوع رفتار سازمانی به حساب می‌آید.

جهت گیری استقلال واقعی

در حقیقت امام راحل (ره) سمت و سوی همه سیاست‌ها و برنامه‌های فرهنگ جهادی را از بعد اجرایی تنها و تنها نیل به خودکفایی و استقلال می‌داند نه چیز دیگر. چنانکه در آخرین پیام خود خطاب به جهادگران فرموده‌اند: امیدوارم که از سیاست صحنه‌های سخت نه شرقی و نه غربی جمهوری اسلامی عبور کنید که اگر ایران را بر پایه استقلال واقعی پایه ریزی نکنیم هیچ کاری نکرده‌ایم.

مدیریت اسلامی

مدیریت اسلامی، مدیریتی که بر اساس نظریه‌پردازی و تولید علم توسط دانشمندان مسلمان که با تکیه بر مبانی اسلامی و مفروضات بنیادین آن با روش‌های مختلف اعم از تعبیدی و تعقلی (تجربی) به منظور بهبود رفتارها، روش‌ها، فنون ابزار، ساختارها و الگوها برای رفع مشکلات و تامین نیازهای مادی و معنوی و رشد و اعتلای جامعه اسلامی، شکل می‌گیرد. مدیریت اسلامی، هم به لحاظ بنیان‌های معرفت شناختی و هم به جهت روش و غایت، مبتنی بر موازین شرع مقدس و اخلاق اسلامی می‌باشد.

مدیریت جهادی

مدیریت جهادی علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه‌های علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... جهت نیل به اهداف استراتژیک و کلان یک سیستم و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود دارد. مدیریت جهادی یک مفهوم کلی است که از جمله مصادیق آن دین‌محوری، ولایت‌مداری، ایثار، مردم‌گرایی، خودباوری، نوآوری، مأموریت‌پذیری و ... می‌باشد.

فرهنگ جهادی

بر این اساس فرهنگ جهادی دارای یک اصل محوری و بنیادی است که آن تاکید تام بر معنویت و ارزش‌های اخلاقی - اسلامی - انسانی است. فرهنگ جهادی در مسیر استوار کردن و ترویج و تحکیم اسلام ناب محمدی (ص) پیش می‌رود فرهنگ جهادی در همه صحنه‌ها و عرصه‌ها به کار می‌آید.

جدول ۱- نمونه شاخص‌های شناسایی شده از مرور پیشینه مرتبط با مفهوم مدیریت جهادی

منابع	شاخص	مفاهیم مربوط به مدیریت جهادی
بوداچی، ۱۳۹۳	دین محوری، اسلام‌گرایی، جهاد، خدمت با نیت الهی	مفاهیم مربوط به مدیریت جهادی
نجاتبخش اصفهانی و همکاران، ۱۳۹۳	احساس مسئولیت، جهادکاری، وجدان‌کاری، رعایت تقوا، فرهنگ کار، رضایت کارکنان، رضایت شهروندان و کارایی و اثربخشی	
حسینی و همکاران، ۱۳۹۵	مدیریت، سازمان جهادی، روحیه و انگیزه الهی در کار و تلاش	
پور عزت و قلی پور، ۱۳۸۸	دین محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی	
صادقی و همکاران، ۱۳۹۵	معنویت، عدالت، ایمان قلبی به خدا، صبر، فرهنگ	
جوانپور هروی، ۱۳۸۷	دین محوری، مدیریت ولایتی، ایثار و از خودگذشتگی، مردم‌گرایی، ارزش‌مداری، انعطاف‌پذیری، خودباوری، پویایی و مأموریت‌پذیری	شاخص‌های حاصل از پیشینه مرتبط با مفهوم فرهنگ جهادی

منبع: جمع‌بندی مطالعات کتابخانه‌ای، ۱۳۹۶

فرضیات

- ۱- بین مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی رابطه معنادار منادار وجود دارد؟
- ۲- بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی رابطه معنادار وجود دارد؟
- ۳- بین مدیریت اسلامی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی رابطه معنادار وجود دارد؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر یک تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. و همچنین پژوهش حاضر از نوع کاربردی می‌باشد. جهت بالا بردن اعتبار تحقیق با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. در این تحقیق ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل یک پرسشنامه می‌باشد که دارای ۳۴ سوال که کلیه سئوالات و گویه‌های مرتبط در طول یک طیف ۵ قسمتی از نوع لیکرت ارزش‌گذاری شده‌اند. برای سنجش میزان روایی طرح پرسش‌های مطرح شده، پرسشنامه در اختیار چند نفر از اساتید فن گذاشته شدند با جمع‌بندی نظرات آنان سئوالات انتخاب شده، ویرایش گردیده و قابلیت اجرا را کسب نمودند. برای تعیین پایایی پرسشنامه تحقیق حاضر پرسشنامه‌ها در بین ۳۰ نفر از آزمودنی‌ها اجرا گردید و پایایی پرسشنامه ۰/۸۹ درصد از طریق تکنیک آلفای کرونباخ بدست آمد. برای توصیف صفات کیفی به محاسبه درصد و توزیع فراوانی و درصد تجمعی، برای توصیف صفات کمی به محاسبه شاخص‌های مرکزی و پراکندگی (میانگین، انحراف استاندارد، خطای معیار میانگین، دامنه تغییرات، چولگی و کشیدگی) از

نرم افزار SPSS پرداخته شد و برای تعیین نرمال بودن نمرات از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و برای همه ی فرضیه ها از آزمون های تی، پیرسون و تحلیل واریانس استفاده شد.

یافته های تحقیق

ابتدا به تعیین ارتباط بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی می پردازیم به این منظور از آزمون کولموگروف^۰ اسمیرنوف استفاده شده است. همانطور که در جدول (۲) مشاهده می شود. سطح معنی داری همه متغیرها ۰/۰۰۰ و کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت متغیرها دارای توزیع نرمال هستند.

جدول ۲- نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای برازندگی توزیع نرمال

سطح معنی داری	آماره کولموگروف- اسمیرنوف	تعداد	تعیین ارتباط بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی
۰/۰۰۰	۲/۴۵۰	۷۰	مدیریت اسلامی
۰/۰۰۶	۲/۳۲۱	۷۰	اصول سازمانی و کاربردی مدیریت اسلامی
۰/۰۰۰	۳/۳۸۱	۷۰	مدیریت جهادی
۰/۰۱۰	۴/۵۲۷	۷۰	عناصر رفتاری و ساختاری مدیریت جهادی
۰/۰۰۲	۲/۲۳۴	۷۰	فرهنگ جهادی

جدول شماره ۳- آزمون پیرسون مربوط به هر کدام از فرضیات

شماره	فرضیات	میزان همبستگی	سطح معنی داری	آزمون با اطمینان ... درصد
۱	هدفگذاری، استراتژی و خط مشی گذاری	۰.۶۷	۰.۰۲	٪۹۵
۲	رهبری و سرپرستی، ولایت، قانون و قدرت	۰.۵۶	۰.۰۱۳	٪۹۵
۳	نظارت مدیران و رهبران بر عملکرد زیردستان	۰.۷۸	۰	٪۹۵
۴	سازماندهی، تقسیم کار و تخصیص منابع و امکانات	۰.۰۱۳	۰.۰۶	٪۹۵
۵	قاطعیت، تغییر سنت و قانون، شفاف سازی، روش مدیریت	۰.۰۲۴	۰.۰۳۴	٪۹۵
۶	برنامه ریزی و تصمیم گیری	۰.۱	۰.۰۸۶	٪۹۵

ردیف	فرضیه	نتایج آزمون
۱	هدفگذاری، استراتژی و خط مشی گذاری	تایید
۲	رهبری و سرپرستی، ولایت، قانون و قدرت	تایید
۳	نظارت مدیران و رهبران بر عملکرد زیردستان	تایید
۴	سازماندهی، تقسیم کار و تخصیص منابع و امکانات	تایید
۵	قاطعیت، تغییر سنت و قانون، شفاف سازی، روش مدیریت	تایید
۶	برنامه ریزی و تصمیم گیری	رد

جدول ۴_ بررسی آزمون t مرتبط با پارامترها ۱ تا ۸

مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی	$\mu = 3$					
	آماره t بدست آمده	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف از میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪	
					حد پایین	حد بالا
هدفگذاری، استراتژی و خط مشی گذاری	۱۵.۴۲۹	۶۹	۰	۱.۰۹۸۵۹	۰.۹۵۶۶	۱.۲۴۰۶
رهبری و سرپرستی، ولایت، قانون و قدرت	۲۳.۲۹۴	۶۹	۰	۱.۵۰۷۰۴	۱.۳۷۸۰	۱.۶۳۶۱
نظارت مدیران و رهبران بر عملکرد زیردستان	۲۳.۱۶۲	۶۹	۰	۱.۳۵۷۷۵	۱.۲۴۰۸	۱.۴۷۴۷
سازماندهی، تقسیم کار و تخصیص منابع و امکانات	۱۴.۱۰۵	۶۹	۰	۱.۱۷۶۰۶	۱.۰۰۹۸	۱.۳۴۲۳
قاطعیت تغییر سنت و قانون، شفاف سازی، روش مدیریت	۱۳.۷۶۳	۶۹	۰	۱.۱۰۰۹۴	۰.۹۴۱۴	۱.۲۶۰۵
برنامه ریزی و تصمیم گیری	۱۵.۹۳۴	۶۹	۰	۱.۱۲۷۲۳	۰.۹۸۶۱	۱.۲۶۸۳
جهاد مقدس، ولایت مداری	۱۳.۲۲۳	۶۹	۰	۱.۱۴۴۹۴	۰.۹۳۳۴	۱.۵۶۷۵
دین مداری، قانون مداری	۲۳.۱۶۲	۶۹	۰	۱.۳۵۷۷۵	۱.۲۴۰۸	۱.۴۷۴۷

جدول ۵_ بررسی آزمون همبستگی پیرسون مرتبط با پارامترهای اصول مدیریت اسلامی در سازمان‌های اسلامی

نتایج آزمون	اصول سازمانی و کاربردی	اصول مدیریت اسلامی	اصول دین
تایید	اعمال مدیریت براساس اختیار	هدایت رشد محور	نبوت
	بصیرت نیروها		
	آموزش مستمر نیروها		
	تحول سازمانی		
	رهبری مشارکتی		
نتایج آزمون	اصول سازمانی و کاربردی	اصول مدیریت اسلامی	اصول دین
تایید	تعهد سازمانی	اختیار و مسئولیت	معاد
	سلسله مراتب		
	تمرکز و عدم تمرکز		
	نظارت پذیری و قابلیت ارزشیابی		
نتایج آزمون	اصول سازمانی و کاربردی	اصول مدیریت اسلامی	اصول دین
تایید	وحدت مدیریت	وحدت و هماهنگی	توحید
	وحدت در روش		
	وحدت در قانون		
	وحدت در جهت		
	وحدت در تعامل		

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۶_ بررسی آزمون تحلیل واریانس مرتبط با پارامترهای اصول مدیریت اسلامی در سازمان‌های اسلامی

جدول آنالیز تحلیل واریانس					
متغیر پاسخ: مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی					
منبع تغییرات	درجه آزادی (DF)	مجموع مربعات (SS)	میانگین مربعات (MS)	آماره F	مقدار احتمال (P-value)
وحدت و هماهنگی	۱	۱۱۳۲.۵۲۷	۱۱۳۲.۵۲۷	۲.۰۰۴	۰.۰۱۷
خطا (Error)	۶۹	۵۲۸۱۴.۳۴۶	۵۲۲.۹۱۴		
مجموع (Total)	۷۰	۵۴۰۷۶.۸۷۴			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۱۵۳ ضریب تعیین: ۰.۰۲۳					
اختیار و مسئولیت	۱	۱۵۹.۳۹۳	۱۵۹.۳۹۳	۰.۶۷۰	۰.۰۴۱
خطا (Error)	۶۹	۵۳۷۰۲.۴۸۱	۵۳۱.۷۰۸		
مجموع (Total)	۷۰	۵۴۰۷۶.۸۷۴			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۰۸۳ ضریب تعیین: ۰.۰۰۷					
هدایت رشد محور	۱	۶۵۵۷.۳۷۲	۶۵۵۷.۳۷۲	۱۹.۶۷۸	۰.۰۰۶
خطا (Error)	۶۹	۳۴۳۵۲.۹۲۸	۳۴۰.۱۲۸		
مجموع (Total)	۷۰	۴۱۷۲۹.۳۰۱			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۴۲۰ ضریب تعیین: ۰.۱۷۷					
استراتژی و هدف‌گذاری	۱	۳۲۱۴.۴۷۲	۳۲۱۴.۴۷۲	۴.۲۷۱	۰.۰۲۳
خطا (Error)	۶۹	۷۶۰۲۳.۵۸۷	۷۵۲.۷۰۹		
مجموع (Total)	۷۰	۷۹۲۳۸.۰۵۸			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۲۰۱ ضریب تعیین: ۰.۰۴۱					
ولایت مداری و قانون‌مداری	۱	۱۰.۸۸۱	۱۰.۸۸۱	۰.۰۲	۰.۷۷۶
خطا (Error)	۶۹	۵۴۰۶۵.۸۸۳	۵۳۵.۳۰۶		
مجموع (Total)	۷۰	۵۴۰۷۶.۸۷۴			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۰۱۴ ضریب تعیین: ۰.۰۰۰					
قاطعیت تغییرسنت و قانون، شفاف‌سازی، روش مدیریت	۱	۶۵۵۴.۶۸۸	۶۵۵۴.۶۸۸	۱۱.۷۷۸	۰.۰۰۳۲
خطا (Error)	۶۹	۴۰۸۰۲.۴۱۹	۴۰۸.۹۹۴		
مجموع (Total)	۷۰	۵۷۷۸۷.۱۰۷			
ضریب تعیین تعدیل شده: ۰.۳۵۰ ضریب تعیین: ۰.۱۲۵					

نتیجه گیری فرضیات و جداول

۱- باتوجه به این که ضریب همبستگی برابر 0.003 می باشد بین مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی رابطه خطی و همبستگی وجود دارد و با توجه به این که sig برابر 0.003 می باشد که از مقدار 0.05 کمتر است لذا رابطه معنی داری بین مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی وجود دارد مقایسه دو میانگین نشان دهنده این امر است که چون میانگین مدیریت اسلامی از فرهنگ ارایه شده از میانگین مدیریت جهادی از فرهنگ بیشتر است، لذا مدیریت جهادی از فرهنگ ارایه شده با فرهنگ مورد انتظار در حد پایین ارزیابی می گردد. نتیجه تحقیق همخوانی دارد با تحقیق عشقی عراقی و خسروی (۱۳۹۶) که در پژوهش خود در دانشگاه پیام نور مرکز اراک به این نتیجه رسیدند که رابطه خطی بین ابعاد مدیریت جهادی و اقتصاد مقاومتی در سطح معناداری ۹۵ درصد است. بر اساس نتایج به دست آمده میانگین نمره کسب شده برای تمامی معیارها بیشتر از حد متوسط است، مدیریت جهادی با متغیرهای مدیریت ولایتی، خودسازی، دین محوری، مردم مداری، کمک به محرومان و اخلاص رابطه معنادار مثبت داشت (عشقی عراقی و خسروی، ۱۳۹۶). همچنین هم خوانی دارد با پژوهش همایونی (۱۳۷۸) مدیریت جهادی را همان دین محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی محور تلاش و کوشش جهادگران معنا کرده اند، هر چند مدیریت جهادی هر چه که باشد، حتماً دینی و اسلامی هم هست و با هم ارتباط مستقیم دارند.

۲- با توجه به اینکه ضریب همبستگی برابر 0.011 می باشد بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی رابطه معنادار و همبستگی وجود دارد و با توجه به این که sig برابر 0.011 می باشد که از مقدار 0.05 کمتر است لذا رابطه معنی داری بین مدیریت جهادی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی وجود دارد نتیجه تحقیق هم خوانی دارد با تحقیق صدرالسادات (۱۳۹۳) که در پژوهشی با عنوان «مدیریت جهادی و سیر تحول اندیشه های مدیریت» از مدیریت مدرن تا پست مدرن دو ایده اساسی را درباره مدیریت جهادی مطرح می کند:

۱. مدیریت جهادی = روحیه جهادی + علم مدیریت.

۲. مدیریت جهادی = روحیه و انگیزه الهی در کار و تلاش + تفکر مدیریت پسا مدرن.

و همچنین هموانی دارد با بررسی پورعزت و قلی پور (۱۳۸۸) مدیریت جهادی را همان دین محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی محور تلاش و کوشش جهادگران معنا کرده اند، هر چند مدیریت جهادی هر چه که باشد، حتماً دینی و اسلامی هم هست و با هم ارتباط مستقیم دارند (پورعزت و قلی پور، ۱۳۸۸).

۳- باتوجه به این که ضریب همبستگی برابر 0.018 می باشد بین مدیریت اسلامی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی رابطه معنادار و همبستگی وجود دارد و با توجه به این که sig برابر 0.018 می باشد که از مقدار 0.05 کمتر است لذا رابطه معنی داری بین مدیریت اسلامی و فرهنگ جهادی با رویکرد استراتژیک و بنیادی وجود دارد. نتیجه تحقیق هم خوانی دارد با تحقیق ساری و زارع (۱۳۹۱) که معتقد هستند: مدیریت جهادی، مدیریت

مبتنی بر فرهنگ جهادی است. فرهنگ جهادی ضرورتی است انکارناپذیر بطوری که بارها توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز مورد تاکید قرار گرفته است. آنچه انقلاب اسلامی به مردم ما داد فرهنگ جهادی بود. فرهنگ جهادی در همه صحنه‌ها و عرضه‌ها به کار می‌آید روحیه فرهنگ جهادی با کار علمی منافاتی ندارد بلکه اتفاقاً کار علمی را همین روحیه جهادی بهتر می‌کند (ساری و زارع، ۱۳۹۱). همچنین همخوانی دارد با تحقیق جوانپورهروی (۱۳۸۷) فرهنگ جهادی بر متغیرهای دین محوری، مدیریت ولایتی، ایثار و از خودگذشتگی، مردم‌گرایی، ارزش‌مداری، انعطاف‌پذیری، خودباوری، پویایی و مأموریت‌پذیری تاثیر مثبت دارد (جوانپورهروی، ۱۳۸۷: ۴۸-۳۷).

نتیجه‌گیری

بازگشت به فرهنگ جهادی ضرورتی است انکارناپذیر بطوری که بارها این مهم توسط رهبر معظم انقلاب نیز مورد تاکید قرار گرفته است. آن جایی که حرکت و روح جهادی وجود دارد انسان در ایمان آرمان و خدمت به دیگران حل می‌شود و خود را فراموش می‌کند. این روحیه را باید در جامعه تقویت کرد. در فرهنگ اسلامی، مدیریت اسلامی باید از ایجاد هماهنگی در اجزای یک نظام و فراهم کردن زمینه رشد و تعالی انسان‌ها از طریق ارائه خدمت شایسته به آنها، مطابق قرآن برای سیر به سوی خداوند تشکیل شود. در نتیجه اساس مدیریت در نظام جهادی بر پایه رهبری و هدایت انسان‌ها به سوی وظایف خودشان و به سوی سازندگی پایه‌گذاری شده است. مدیران در جهاد وظیفه هدایت، رهبری و نقش سوق دادن انگیزه‌ها را برای کار و تلاش داشته و اهم تلاش خود را بر این گذاشته‌اند که با امر رهبری و اطاعت از رهبری، در تمام صحنه‌های حساس انقلاب حضور به هم رسانند و به‌عنوان بازوی انقلاب ایفای نقش کنند. مدیریت جهادی می‌تواند در موفقیت سازمان‌ها نقش اساسی ایفا نماید. مدیریت جهادی در بطن دستورها، توصیه‌ها، نظرها و شیوه‌های به کار گرفته شده توسط پیشوایان دین حضور و وجود عینی داشته است، ولی برای استفاده از آن در سطوح سازمانی و کاربردی کردن آنها در سازمان‌ها، نیاز به کار پیشگامانه و دور از هراس و خودکم‌بینی صاحب نظران و عالمان مدیریت و همچنین پژوهش مستمر در این جهت دارد. لذا در رویکرد جهادی به این سبک مدیریتی آنچه اهمیت می‌یابد و خروجی، دستاوردها و نتایج اتخاذ چنین سبکی از مدیریت است که مهم‌ترین این دستاوردها را می‌توان چنین برشمرد:

افزایش کارآمدی حکومت دینی و نظام اسلامی در اداره جامعه، ارتقاء ضریب امنیت ملی از طریق کسب رضایت‌مندی مردم، تولید قدرت نرم در ابعاد مختلف و خنثی‌سازی تهدیدات نرم، شکوفاسازی خلاقیت‌های فردی و نوآوری، شناخت و به فعل رساندن ظرفیت‌های نهفته، نقش‌آفرینی بیش از پیش مردم در فرآیند پیشرفت و توسعه، حاکمیت یافتن روحیه ایثارگری و باورها و آموزه‌های اسلامی. نتایج تحقیق هم‌خوانی دارد با نتایج تحقیقات جوانپورهروی (۱۳۸۷)، عشقی‌عراقی و خسروی (۱۳۹۶)، همایونی (۱۳۷۸)، ساری و زارع (۱۳۹۱)، صدرالسادات (۱۳۹۳)، پور عزت و قلی‌پور (۱۳۸۸) و تقوی‌دامغانی (۱۳۶۸).

منابع

- ۱- ابراهیمی، رحمت‌الله؛ افشاریان، رحیم (۱۳۸۸) مقایسه توصیفی نظام‌های مدیریت سازمانی با نظام مدیریت اسلامی با تاکید بر مدیریت جهادی؛ مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات (برگزیده) دومین همایش فرهنگ و مدیریت جهادی (جلد اول).
- ۲- بوداچی، حسین؛ شادی، سمیرا (۱۳۹۳)؛ ابعاد، شاخص‌ها و مؤلفه‌های مدیریت جهادی در فرهنگ غدیر، سومین همایش بین‌المللی فرهنگ غدیر الگوی مدیریت جهادی.
- ۳- پورعزت، علی‌اصغر؛ قلی‌پور، آرین (۱۳۸۸) بازشناسی ماهیت عناصر و فراگردهای توسعه و ترویج فرهنگ جهادی در سازمان؛ مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات (برگزیده) دومین همایش فرهنگ و مدیریت جهادی (جلد اول).
- ۴- تقوی دامغانی، سیدرضا (۱۳۶۸). نگرشی بر مدیریت اسلامی، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ اول، صص ۲۳-۶۸.
- ۵- جوانپور هروی، عزیز (۱۳۸۷) فلسفه مدیریت اسلامی؛ مجله فراسوی مدیریت، سال دوم، شماره ۷، صص ۴۸-۳۷.
- ۶- ساری، حمیدرضا؛ زارع، ذبیح‌الله (۱۳۹۱)؛ مدیریت جهادی و نقش آن در گسترش فرهنگ پیشرفت و عدالت؛ اولین همایش علمی مدیریت جهادی.
- ۷- صادقی، کمال؛ متفکر آزاد، محمد علی؛ صنوبر، ناصر؛ صالحی، فرزانه (۱۳۹۳)؛ سومین همایش بین‌المللی فرهنگ غدیر الگوی مدیریت جهادی.
- ۸- صدرالسادات، سیدعلی (۱۳۹۳) مدیریت جهادی و سیر تحول اندیشه‌های مدیریت، هشتمین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی.
- ۹- عشقی عراقی، صفورا خسروی (۱۳۹۶) تعیین رابطه بین ابعاد ساختاری، رفتاری و زمینه‌ای مدیریت جهادی جهت تحقق اقتصاد مقاومتی به روش خطی (مطالعه موردی: دانشگاه پیام‌نور استان مرکزی - مرکز اراک) اولین کنفرانس ملی اقتصاد مقاومتی در اندیشه‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری. دانشگاه پیام نور اراک.
- ۱۰- فرمایشات حضرت امام از صفحات متعدد کتاب امام خمینی (ره) و جهادسازندگی، غلامرضا، خارکوهی، چاپ موسسه تنظیم و نشر آثار امام نقل شده است.
- ۱۱- فرمایشات مقام معظم رهبری از کتاب ده سال تلاش (چاپ وزارت جهادسازندگی) و مجله پیام جهاد کشاورزی - شماره ۲۵ نقل گردیده است.

۱۲- لطیفی، محمد حسین (۱۳۸۷) فصلنامه مجموعه سخنرانی‌های مدیریت اسلامی، شماره اول، هیأت مروّجان رهبری و مدیریت.

۱۳- نجاری، رضا (۱۳۸۵) مبانی مدیریت اسلامی، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ دوم، صص ۱۵ و ۲۶۸.

۱۴- همایونی، محمدعلی (۱۳۷۸). تاریخچه و فرهنگ جهاد همدان؛ چاپ اول، صص ۳۳-۵۵.

